

ÉLŐ ERDÉLY EGYESÜLET

SZENTEGYHÁZA

HONISMERETI TANULMÁNY

SIMÓ BARNA
SZENTEGYHÁZA

Tartalom

1. Alapadatok	3
1.1 Demográfiai jellemzők	3
1.2 A lakosság nemzetiségi szerinti megoszlása	4
2. Bevezető.....	4
3. A település története	5
3.1 Szentegyháza kialakulása	5
3.2 Nevének eredete	5
3.3 Fontosabb események.....	6
3.4 Neves személyiségek.....	7
3.5 Szentegyháza településszerkezete	7
3.6 Lakáskultúra, Öltözködés	8
3.7 Társadalom	9
3.8 Szentegyháza gazdasága, megélhetése a múltban	9
4. A település ma.....	11
4.1 Oktatás	11
4.2 Egyházak és más intézmények	12
4.3 Kultúra.....	13
4.4 Gazdaság.....	13
4.5 Aktuális településfejlesztési programok	14
5. Élő örökség	15
5.1 Természeti értékek.....	15
5.2 Épített örökség.....	17
5.3 Tárgyi örökség.....	19
5.4 Élő hagyományok	20
6. Vendéglátás/turizmus.....	21
7. Összefoglalás, Következtetés.....	23
8. Kiegészítő információk.....	23
9. Forrásanyag.....	24

Dolgozatom, a szülővárosom Szentegyháza aktuális helyzetének feltérképezését, a település történetét, élő örökségét, helyzetfeltárását, valamint statisztikai adatait tartalmazza, elemelve a helyi gazdaság és társadalom helyzetét.

1. Alapadatok

A település neve: Szentegyháza, Vlăhița, Wlahitza.

Szentegyháza: Románia Középső Régiójában, a székelyföldi történelmi régióba, Hargita megyében, ezen belül is az udvarhelyszéki kistérségbe helyezkedik el.

1.1 Demográfiai jellemzők

A demográfiai elemzés a város emberi erőforrásainak elsődleges feltérképezését hivatott elvégezni, feltárva a Szentegyházán zajló népesedési folyamatokat.

1.Ábra: A lakosság változása,

Saját szerkesztés a Nemzeti Statisztikai Hivatal adatai alapján

Megfigyelhető, hogy a lakosság száma 2011- re növekedési tendenciát mutat 1977- es évet követően. Az idők során voltak kiemelkedő pontok is, amikor a lakosság száma nagyobb a 2011- es évhez képest. Mindez főleg a kivándorlók és munkát vállalók magas arányával magyarázható, mely tendencia növekedett a rendszerváltás után, valamint az Uniós csatlakozás következtében.

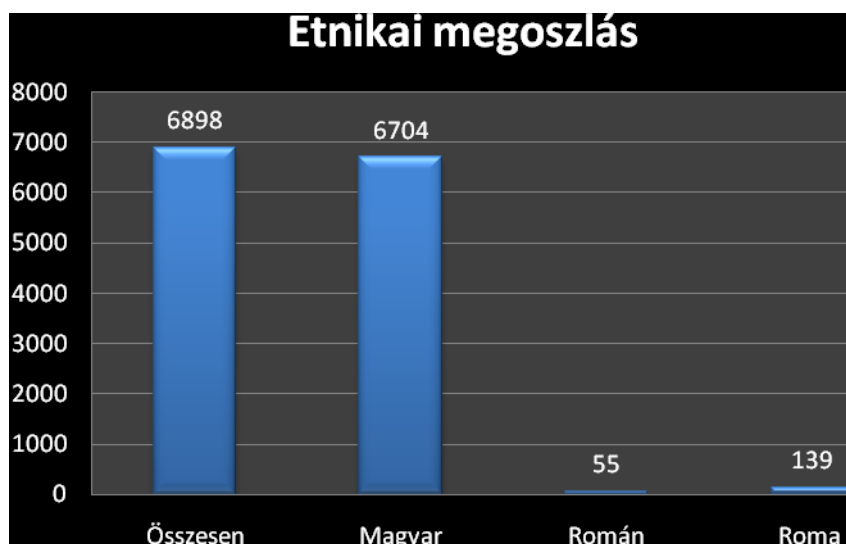
Szentegyháza népsűrűsége tekintve 71 fő/km², mely Románia népsűrűségétől mintegy 20 fő/km²-el marad le, de a Föld átlagos népsűrűségénél jóval nagyobb.

1.2 A lakosság nemzetiségi szerinti megoszlása

A térség történelmi és kulturális adottságai miatt Szentegyháza lakosságának döntő többségét a magyar nemzetiségűek alkotják.

1. Táblázat: Nemzetiségek, Forrás INSSE

Nemzetiség	Összesen	%
Magyar	6704	97.18759061
Román	55	0.79733256
Roma	139	2.015076834

2. Ábra: Szentegyháza nemzetiségei,

Saját szerkesztés a Nemzeti Statisztikai Hivatal adatai alapján

2. Bevezető

Szentegyháza a Hargita-hegység központi vonulatának a déli lábánál, 859 méteres tengerszint feletti átlagos magasságon fekszik. A Hargita déli lábától több mint 7 km hosszúságban "S" alakban terül el. (Ábrám, 1998, a)

A település a Csíkszeredát és Székelyudvarhelyt összekötő műút mentén fekszik: a megyeszékhelytől, Csíkszeredától 28 km-re, Székelyudvarhelytől 24 km-re. Északnyugaton Kápolnásfalival, délen és délnyugaton Lövete községgel határos, míg északkeleten Madéfalva, keleten pedig Csíkszereda közvetlen szomszédságában helyezkedik el.

A városon folyik keresztül mintegy hat kilométeres szakaszon a Kis – Homoródot (népies neve: Csonka- vagy Rákos-Homoród) és a Vargyas-patakot összekötő úgynevezett Vargyas-csatorna.

Szentegyháza környezeti szépségét, a Hargita hegységnek, ásvány- és termálvíz forrásainak köszönheti elsősorban. A településre látogatók mindig pozitív élményekkel gazdagodnak, az ismételten visszatérő vendégek elmondása alapján mindig nosztalgizva emlékeznek vissza a településen eltöltött napokra. A település lakói kihasználják a környezet adta lehetőségeket, mely során egyre több emberben felébresztik azt a tudatot, hogy a helyi érdekességeket, mint például a Turul a Hargitán, Nárciszmező, vagy a helyi jellegzetességeket az idegenek, turisták is széles körben megismerhessék.

3. A település története

3.1 Szentegyháza kialakulása

A település két részből áll: a "faluk" és a "város". A faluk régi neve Oláhfaluk, mely elnevezését valószínűleg a legelső itt letelepedett pásztorról, Oláh Jánosról kapta. A "város" pedig az egykori Szentkeresztbányát jelenti Rókavárossal együtt.

Szentegyházafaluk keletkezéséről és elnevezéséről többféle történet szállt szájról szájra a lakosok körében.

Ezeket próbálom ismertetni a továbbiakban. A hagyomány szerint, amit Orbán Balázs is lejegyzett, a faluk elnevezése egy Oláh János nevű pásztortól ered, akinek kunyhója volt a mostani faluk felső felében. Akkoriban a moldvai románok állandó gazdasági kapcsolatot tartottak fenn a székelységgel, a termékeiket egymás között kicserélték, és ezért napi járóföldnyi távolságra egy-egy pihenőhelyet építettek a maguk és teherhordó állataik számára. Ilyen állomáshely volt a Hargita lábánál, a Cigánydomb környékén Oláh János kunyhója. A későbbi idetelepült székelyek "Oláh falának" nevezték az építményt, és erre származtatható vissza a faluk elnevezése.

(http://www.benerus.eu/site_hun/szent_hu_bemutat.htm)

3.2 Nevének eredete

A Szentegyházás előnevet egyes feltételezések szerint azért kapta, mert püspöki segítség nélkül építette a leégett templomát, mások szerint viszont, csak azért mert saját templommal rendelkezett. (Ábrám, 1998, a)

A Szent Andrásnak szentelt római katolikus templom 1760-ból származik.

A kommunizmus idején egyre többen szorgalmazták a „szent” előnév elkerülésének az időszerűségét. A hivatalos szervek a község román elnevezését vitték be a köztudatba és mindenhol a „Vlahica” elnevezést használták.

Az elnevezés körüli dilemma 1968 körül oldódott meg, amikor megalakult Vlahica városa, alapjában véve Szentegyházafalu és Szentkeresztbánya egyesüléséből. (Ábrám, 1998a; Ábrám, 1998b; Népújtság, 1998)

3.3 Fontosabb események

A településen rendszeres megrendezésre kerülő események az alábbiak, melyeken a fiatalabb, idősebb generáció is rendkívül jól érzik magukat.

2. Táblázat: Évente megszervezett események, Saját szerkesztés

RENDEZVÉNYEK	LEÍRÁS
Nárciszfesztivál	Vetélkedők, főzőversenyek
Szent András búcsú	A templomtéren a búcsú megszervezése
Anyák napja	Óvodások műsora
Évzáró az óvodában és az iskolában	Óvodások, iskolások műsora
Falunapok	Szabadtéri-, kézműves-, sport programok
Őszi hadjárat	Határkerülés, főzőverseny
Népdalvetélkedő	Népdalok éneklése, úgy a fiatalok, mint az idősek
Filli napok	Fillis koncertek, hagyományőrzés, kirándulások, főzőverseny
Szüreti bál	Báloznak a fiatalok, meg a megívottak
Nyugdíjas ünnepség	Önkormányzat, vöröskereszt, Óvoda rendezi.
Karácsony	Éjféli mise a gyermek filharmónia koncertjével

3.4 Neves személyiségek

Szentegyházán több neves személyiség is született, akik e városka hírét majdnem Világszerte elvitték. Szem előtt tartották a városka népszerűsítését, arra törekedtek, hogy minél pozitívabb képet mutassanak a külvilág fele.

Többek között 2 neves személyt szeretnék megemlíteni, akik Szentegyházán születtek:

Márton Gyárfás (Szentegyházafalu, 1928. február 27. – Székelyudvarhely, 2009.) erdélyi magyar földmérő, geodéta, fotogrammetriai szakíró, műszaki szótárszerkesztő, tudományos kutató, katonai akadémiai oktató ezredesi rangban.

Szőcs István (Szentegyházafalu, 1940. augusztus 17.) erdélyi magyar vegyészmérnök, műszaki szakíró, feltaláló, felesége Szőcs Katalin (1946).

Márton Gyárfás, Szőcs István mellett említésre méltók azon személyek, akik a település javát szolgálták, habár nem a településen születtek, de a második szülővárosuknak tekintették, tekintik.

Gyertyánffy Jónás született 1818. Bányamérnök, aki a szentegyházi vasgyárat újból felvirágoztatta.

Haáz Sándor 1955-ben született Székelyudvarhelyen, aki a mára már világhírű Gyermekek Filharmonia irányítója.

Bodó Levente szobrászművész, született 1949-ben Lövéten.

3.5 Szentegyháza településszerkezete

A városnak érdekes településszerkezete van: északon fekszik a falu (Oláhfalu), délen a város, az egykori Szentkeresztbánya Róka-várossal együtt. A városka mindössze 7 kilométer hosszúságban terül el a Hargita lábánál.

A településre az Apró- és kispfalvas településszerkezet jellemző: Kialakulásában jelentős szerepet játszott a domborzat, ezen Apró- és kispfalvas településszerkezet főként a hegyes- dombos területeken alakultak ki.

A városi részen megfigyelhetőek a városi vonások, blokkok, bankok, míg a falu részére pedig az igazi falusi élet jellemző. A lakosok nap, mint nap végzik a megszokott munkáikat, gazdálkodnak.

A falu részen a lakóházak egymás mellett állnak, melléképületekkel, istállókkal együtt, a hagyományos építészeti stílust képviselik még manapság is.

Itt a háztáji gazdálkodás körül forog az emberek mindennapja, a gazdasági épületek körül a mindennapi szükségleteket megtermelik, mint a zöldségféléseket, gyümölcsöt, valamint a mindennapi hússzükségleteket is háztáji módon állítják elő.

A megtermelt javakat a helyiek nagyon ritkán értékesítik, inkább bevonják a mindennapi étrendjükbe. Azt vallják, amit én állítok, elő arról tudom, hogy nem tartalmaz semmiféle káros anyagot és egészségesebb is. A lakók jelentős része csak annyit termel, ami a saját szükségleteit fedezi.

3.6 Lakáskultúra, Öltözködés

A civilizáció nemcsak a gazdag országokat érintette, hanem valamilyen mértékben Székelyföldet, Szentegyházát is, mely jelentős mértékben kihatott, jelenleg is kihat a lakáskultúrára, ennek formálására, alakulására. A mai fiatalok, középkorúak emlékében is egyre jobban feledésbe merül a szüleik lakáskultúrája, egyre inkább az újfajta, modern berendezéseket, kiegészítőket tartják előnyösnek, ami manapság bárhol megvásárolható.

Az idősebb generáció, még mindig őrzi, ragaszkodik a hagyományos használati tárgyakhoz, mint például a fakanál, a kézzel hímzett és idézeteket tartalmazó fali díszekhez, a gyönyörűen kihímezett ágyterítőkhez, abroszokhoz.

A településen még mindig élénken él az idősök emlékében a kézzel faragás művészete, ha bármire is szükség van a ház körül azt hamar kézi faragással előállítják. Éppen ezért az idősebbek lakásába fellelhetőek a hagyományos berendezések, a kézzel faragott, hímzett különböző használati tárgyak, kiegészítők.

A folyamatos fejlődésnek köszönhetően, a faluban már senki sem öltözik népviseletben a hétköznapiakon, mint ahogyan régebb, hogy még a mezőre is székelynadrágba mentek.

De rendkívül pozitív dolog, hogy a hagyományos helyi ünnepeken a megjelentek jelentős része büszkén ölti magára a településre jellemző népviseletet. A székelyruha az még mindig élénken él az emberek elméjébe, bármely generációról is legyen szó. A kortárstalálkozók, az iskolai ballagások, a szüreti bálók, valamint számos rendezvényen is felöltik az egybegyűlteket a népviseletet.

3. Ábra: Népviselet, Forrás:

<https://www.google.ro/search?q=szentegyh%C3%A1zi+n%C3%A9pviselet&newwindow>

3.7 Társadalom

A város lakóinak vendégszeretete messze földön híres, szívélyes fogadtatásuknak köszönhetően a távolról érkezettek itt mindig pihenésre, kikapcsolódásra és nyugalomra számíthatnak. Városunk rusztikus jellegéből adódóan, az idelátogató, olyan népművészeti és kulturális értékeket fedezhet fel, melyeket máshol már nem talál meg. A város, évszaktól függetlenül, képes, bármikor, egyedül nyújtani lakóinak és vendégeinek egyaránt.

A hagyományos, székely életmód jelei, szinte minden téren fellelhetők, úgy a kulturális értékek ápolása szintjén, mint a mindennapi életben – ez teremt egy, olyan nyugodt teret, ahol a nagyvárosi látogató szinte úgy érezheti, hogy itt megállt az idő.

3.8 Szentegyháza gazdasága, megélhetése a múltban

A múltban Szentegyházásfalu fő gazdasági ága az erdőgazdálkodás volt, és mellékfoglalkozásként állattenyésztéssel foglalkoztak. A helyi adottságok határozták meg a gazdálkodás formáját. A városhoz 4145 ha (7200 hold) fenyőerdő tartozik és szinte ugyanennyi havasi legelő.

A városka éghajlata annyira zord, hogy a legnagyobb szorgalom mellett is csak zab, árpa, pityóka (burgonya) és kender terem meg, de a nagy erdőségeinknek köszönhetően a marhatenyésztést igen nagy mérvben üzik, főleg az utóbbi néhány évben, melynek során

számos egyéni vállalkozás alakult a mezőgazdaságra alapozva. Főként erős lovakat, igavonásra alkalmas szarvasmarhákat és juhokat tenyésztettek.

Régebben igavonásra ökröket is tenyésztettek. Régen, mivel nem volt kukorica, nem nagyon tenyésztettek sertést vagy baromfit, ez csak mostanában terjedt el. Az állatokat saját felhasználásra tenyésztették, de mindig annyit eladnak, hogy pótolják a család kenyerét.

Különböző fakészítményekkel, épületfákkal és deszkával bejárják az országot s azzal gabonát cserélve térnek haza. A mező- és erdőgazdálkodás főként a szentegyházasi falviak tevékenysége volt. A tömbházlakók kis hányada tartott sertést és néhány szárnyast a város peremén, a tömbházak mögött épített kisméretű ólakban.

Az államosítás során a fő gazdasági ág, az erdőgazdálkodás lehetőségét kivették a tulajdonos székely ember kezéből. Csupán néhány ember tudta pótolni a család jövedelmét az erdőből. De a rendszerváltás után (1989) lassanként visszakertült az erdő az emberek tulajdonába. Felgyorsult az erdőkitermelés és a fafeldolgozás. Fafeldolgozó és értékesítő vállalkozások létesültek. Napjainkra már annyi a fafeldolgozó vállalat, és a korszerű kitermelő eszköz, hogy lassan csupasz marad a fenyveseiről híres Hargita.

Hargita megye egyik legmagasabban fekvő kisvárosában, Szentegyházán, található ennek a térségnek az egyik legjelentősebb ma is látható történelmi emléke a szentkeresztbányai vashámor. Ez a műemlék Európában egyedüli, hiszen 1990-ig az egyetlen működő vasverő volt, és romos állapota ellenére, még napjainkban is őrzi az elmúlt századok ipartörténeti hagyományait. Az első írásos emlékek a székelyföldi vaskitermelésről a 16. századra nyúlnak vissza, viszont feltételezhető, hogy már korábban is voltak próbálkozások a fémfeldolgozásra. (Ábrahám, 1998)

A hámor a környék gazdasági életében jelentős szerepet játszott, egyrészt számos ember számára állandó munkahelyet jelentett, másfelől ellátta azt vasvillákkal, kalapácsokkal, lapátokkal, ásókkal, ollókkal, azaz mindazokkal a szerszámokkal, amelyek egy háztartásban nélkülözhetetlenek. Sőt, nemritkán a környék lakói a fent említett szerszámok értékesítésével nyerték a mindennapi kenyerét. (Demeter, 2011)

4. A település ma

4.1 Oktatás

- *Gábor Áron Iskolaközpont*

Osztály kategóriák	Líceumi osztály	Szakiskola	Csökkentett látogatású	Posztlice ális
Tanulók száma	253	98	106	49

Az iskola 19 tanárral, 5 oktatómesterrel és 26 tagú adminisztrációs személyzettel rendelkezik. Az oktatás 15 osztályteremben, 7 szakteremben/laboratóriumban zajlik, a gyakorlati képzés pedig 8 iskolaműhelyben.

- *Mártonffi János Általános Iskola*

Az oktatás három iskolaépületben, sportteremben, technológiai szakteremben, illetve iskolai könyvtárban működik 352 tanulóval, huszonnégy pedagógussal és nyolctagú személyzettel az adminisztrációs részlegen.

- *Tamási Áron Általános Iskola*

Jelenleg a Tamási Áron I-VIII. Osztályos Általános Iskolában összesen 299 gyerek tanul 16 osztályban. Iskolánkban 8 tanító, 16 tanár, egy titkárnő, egy könyvelő, egy könyvtáros, 4 takarítónő és egy karbantartó munkás dolgozik.

- *Hófehérke Napközi Otthon*

Az intézményt jelenleg 141 gyerek látogatja. A gyerekek biztonságáról, foglalkoztatásáról és óvodai ellátásáról 12 óvodapedagógus, 2 gazdasági alkalmazott és 4 kisegítő személyzeti alkalmazott gondoskodik.

- *Nárcisz Napközi Otthon*

Jelenleg 5 csoportban 115 gyereket foglalkoztatnak óvónőink.

- *Szentegyháza Városi Könyvtára*

4.2 Egyházak és más intézmények

Továbbá városunk 2 egyházzal (*Jézus Szent Szíve Plébánia, Szent András Apostol Plébánia*), Korházzal, Házi orvosi rendelőkkel, Rendőrséggel, Sportcsarnokkal, Postával, valamint néhány Bankkal is rendelkezik.

Ezek mellett említésre méltók a Gábor Áron és a Bartok Béla Művelődési Házak is, melyek számos helyi rendezvénynek (Városnapok, Nárciszfesztivál), különböző fellépőknek (Cirkuszi mutatványok, Énekesek), valamint helyi lakodalmaknak, kicsengetéseknek biztosítanak megfelelő helyet.

Végső soron pedig nagyon fontosnak tartom megemlíteni a helyileg működő Szent Gellért Alapítványt is, mely számos programot, tábort szervez főleg a sérült gyerekek, valamint családjaik számára.

Civil szervezetek

- *A szentegyházi Gyermekfilharmónia Alapítvány:*

Legfőbb célja: a hagyományőrzés, ennek érdekében szervezik évi rendszerességgel a Homoródmenti Népdalvetélkedőt valamint a Prímásképző - Táncházatábort.

- *Szentegyházi ifjúsági fórum*

A szervezet céljai:

A Szentegyházi Ifjúsági Fórum kettős céllal jött létre: egyrészt, hogy összehozza, és megfelelő háttérrel biztosítson azoknak a fiataloknak, akik aktív szerepet szeretnének vállalni a helyi ifjúsági élet kialakításában.

- *Gábor Áron líceumi alapítvány*

A szervezet céljai:

Anyagi és erkölcsi támogatást nyújtani a human műveltség terjesztésében, történelmi, néprajzi, helytörténeti ismeretek terjesztése, az anyanyelvi műveltség ápolása; az iskola hagyományainak megőrzése; az iskola névadója, Gábor Áron emlékének ápolása.

4.3 Kultúra

A város büszkesége a Gyermekfilharmónia (ahogyan a helyiek nevezik, a „Fili”) ahol 140 fiatal énekel és zenél. A kórust Haáz Sándor alapította és dirigálja jelenleg is. Nagy népszerűségnek örvendenek határon innen és túl, gyakran turnéznak Magyarországon és szerte Európában. A Gyermekfilharmónia és a Haáz család 2003-ban Magyar Örökség Díjat kapott.

A Bútorfestő Tábor minden évben a húsvéti időszakban szervezett hagyományörző, szépteremtő kaláka, egyhetes tábor. Célja a régi hagyományos székely bútorfestés megismerése, elsajátítása.

A szentegyházi Nárciszfesztivál, melyet immáron 39. alkalommal szerveztek meg 2014- ben. Az egyik legszínvonalasabb hagyományörző-kulturális esemény a településen, mely nemcsak a helyi, hanem a környékbeli lakosság jelentős részét mozgósítja.

4.4 Gazdaság

Turizmus: A település turisztikai potenciálját, látványosságait kihasználva rendkívül jó megélhetési lehetőségeket biztosít, biztosítana a helybéli lakosoknak, mint például turisztikai szállók kialakítása, valamint a már meglévők népszerűsítése. A turizmus még erősebb fellendítését szolgálja a különböző szabadidős programok megszervezése, mint például kirándulások, szekeres túrák szervezése a Hargitára, a Vargyas- Szurdokvölgybe, valamint a különböző helyszíneken megszervezett Biciklistúrák.

A helyi termékek értékesítése a turizmusban: a helyi kulturális termékek mellett a gazdálkodásból származó termékek gasztronómiai értékesítésére is lehet gondolni. A helyi ízvilág, a mezőgazdasági termékek helyi feldolgozási módok és technikái mind-mind potenciálisan hasznosítható erőforrásoknak számítanak.

Munkahelyteremtés: A legtöbb munkahelyet a helyi mezőgazdaság és az ehhez kapcsolódó feldolgozó ipar, a fűrészáru készítés, valamint a turisztika jelentette, jelenti a mai nap is. Ösztönözni, biztatni kell a mezőgazdaság azon dolgozóit, akik gyenge termőképességű, kis területeken, háztáji jellegű termelést végeznek, de mindemellett támogatni kell a nagy feldolgozás igényű, jó minőségű termékek előállítására képes helyi vállalkozásokat is, például a biogazdálkodók, a gyümölcsstermesztők, a takarmánytermesztők. Mindemellett nagymértékben ösztönözni kellene az erdősítéseket, mert a fűrészáru készítés és értékesítés Szentegyháza egyik legfontosabb megélhetési lehetősége, a mezőgazdaság mellett.

Szolgáltatás: Mindez főleg helyi, kisebb körzeti érdekeltségű, mint például a helyi piac kialakítása, mely kiszolgálja a lakosság, vállalkozások igényeit. Az Önkormányzatnak jelentős szerepe volt a piaci hely biztosításában, valamint a kiépítésében, ahol egy kisebb immáron egy kisebb piaci árú kínálat tudott kialakulni..

4.5 Aktuális településfejlesztési programok

- Szennyvízhálózat teljes mértékű kiépítése, szennyvíztisztító állomás kialakítása, ennek működtetése
- A jelenlegi víztisztító állomás modernizálása, bővítése, víztározók kialakítása
- Az ivóvízhálózat felújítása
- A központosított fűtőhálózat bővítése
- Iskolák, kultúrotthonok rehabilitációja

Konkrét fejlesztési javaslatok (saját meglátás)

- munkahely-teremtés, a helyben foglalkoztatottság növelése, jövedelemszerzési lehetőségek megteremtése, tartós munkanélküliség kialakulásának megakadályozása
- A térségnek vannak testvér-települési kapcsolatai, ezt felhasználva létre lehetne hozni, olyan turizmust promováló cselekvéssorozatokat, mely kölcsönös turistaforgalmat eredményezhetne: időszakos testvértelepülés látogatások.
- Agrárturizmus: hagyományos kézi szerszámokkal földművelés (kaszálás, kapálás) lehetősége turisták számára.
- a városka népességének a megtartása, népességnövekedés indukálása
- a lakosság életkörülményeinek a javítása
- környezetvédelem, természetvédelem, az épített környezet védelme
- a humán infrastruktúra fejlesztésének a megoldása

Az önkormányzat a tulajdonában lévő területek kijelölésével helyet tud biztosítani a különböző gazdasági vállalkozásoknak, az ezekből származó bevételekből megvalósulhatna a település alap infrastruktúrájának a fejlesztése.

5. Élő örökség

5.1 Természeti értékek

Szentegyháza nagyon sok természeti értékkel, látványossággal büszkélkedhet, melyet egyrészt a közelben felemelkedő vulkanikus eredetű Hargita hegységnek, valamint a talajban lejátszódó különböző geológia, geodéziai folyamatoknak köszönhet.

- **A Madarasi - Hargita**

Hargita megye névadó hegysége a “székelyek szent hegye” a Keleti- Kárpátok központi egységének nyugati fekvésű tagja amely egy újharmadkori-negyedkori vulkáni láncszem. Székelyföld legmagasabb hegye, a déli oldalból ered a Hargita leghosszabb folyóvize, a Vargyas-patak. Legmagasabb csúcsát a Madarasi-Hargita képezi, amely 1800 méter magasságú. Sokat mondják, hogy nem is járt Székelyföldön az, aki a Szent Hegyen nem járt. A Hargita csúcson rendkívüli a látvány, szinte „egész Erdély” a lábaink előtt hever. A már-már valószerűtlen panorámát nem lehet elfeledni. A hegytetőn körbesétálva, egy másik érzés is hatalmába keríti az embert.

A hely misztikus hangulatát a tetőn szétszórtan felállított apróbb-nagyobb kőhalmok és kőfeliratok, valamint a keresztek és kopjafák fokozzák. Talán nem tudjuk megfogalmazni, de aki itt járt egyszer, biztosan megérti, miért Szent a székelyeknek ez a hely.

- **Termálvizek**

Szentegyháza híres a termálvizeiről, a különböző geológia folyamatok következtében a település területén, több helyen is termálvízre találtak.

A Szentegyháza Gyöngye termálfürdő 1975-ben végzett kutató fúrás eredményeképpen jött létre, a környékbeli lakosság közmunkájának köszönhetően.

A strand vízének hőmérséklete 25°C, ásványtartalma csökkent értékű, hozama pedig 25 l/s. Két medence áll a fürdőzők rendelkezésére, egy kisebb 10x5 illetve egy nagyobb 10x25 méteres. 1976-ban fejezték be a munkálatokat, és nyitották meg.

2011- ben egy újabb próbálkozás, próbafúrás következtében újra termálvizet találtak Szentegyházán.

A hatvanas évek elején vasércet keresve ugyanis végeztek már ott fúrásokat, igaz, vasérc helyett vizet találtak. A termálvíz adta lehetőséggel akkor nem kívántak élni, de az idők változása következtében a terület tulajdonosa kihasználja a környezet adta lehetőséget. A 400 méteres mélyből akár 40 méteres magasságba is feltörő víz hozama nem egyenletes. Akár egy

gejzír, hatórás folyamatos ömlés után egy-egy órára leáll a víz folyása, mivel a mélyben összegyűlő gázok lökik fel a vizet.

- **Nárciszrét**

E csodálatos Nárcisszal borított táj Romániában egyedülálló, a mintegy 200 hektáros területből 5 hektár a tulajdonképpeni védett terület. Ezen természeti örökségünk minden évben számtalan turistát vonz Szentegyházára, kiváltképpen a tavaszi időszakban, amikor a Nárcisz, helyi neve kákvirág a gyönyörű fehér csillagos virágaival pompázik, mely leírhatatlan, szívet melengető látvány.

Akárhányszor, amikor én is meglátogatom a Nárciszrétet valami mély, de szép érzés önti el a lelkemet, hogy mennyire gyönyörűt is tud alkotni a természet, ehhez fogható látványt nem mindennap látni. (*Orbán, 1868*)

- **Élővilág**

A településhez tartozó erdős, legelős, kaszálós területek élővilága rendkívül változatos. A 2 legnagyobb vízhozammal bíró patak a Vargyas és a Bogát pataka, melyek friss, oxigéndús, tiszta vizeiben egyaránt előfordul a sebes pisztráng (*Salmo trutta fario*) mellett a paduc (*Chondrostoma nasus*) és a márna (*Barbus meridionalis*).

Az erdős, legelős területeken a lucosokba olykor jegenyefenyő (*Abies alba*), vörösfenyő (*Larix decidua*) is vegyül. A lucfenyvesekben előforduló gyakori félcserjék és cserjék a fekete áfonya, vörös áfonya, málna (*Rubus idaeus*). (*Horváth, 2002*)

Ahol ezekben az erdőkben a fény behatol, a következő lágyszárú növényekkel találkozunk: a kék virágú, harang alakú harangrojt (*Soldanella montana*), a sárga szíromlevelű kétvirágú ibolya (*Viola biflora*), a fecske tárnics (*Gentiana asclepiadeae*), a sárga virágú hegyi boglárka (*Ranunculus montana*). Továbbá kisebb – nagyobb populációkban megtalálható a szívlevelű nadálytő (*Symphytum cordata*), a fenyves csengettyűke (*Campanula abietina*), a piros mécsvirág (*Melandryum rubrum*) szép piros virágokkal, a barnás- vörös virágaival a bókoló patakmenti gyömbérgyökér (*Geum rivulare*), ragadós enyvesszerű szárával, szép piros virágokkal az enyvecske (*Viscaria vulgaris*) és a szép hölgymál fajok (*Hieracium* sp.) sárga színű fészkes virágzataikkal.

A Hargita külön vonzóerejét képezi az ehető kalapos nagygombák. De ugyanúgy mérgezőkből is akad bőven. Az ehető gombák közül nagy népszerűségnek örvend a nagy őzlábgomba (*Macrolepiota procera*), amely lomb-és fenyőerdőben, tisztásokon gyakori, ugyanakkor a hegyalji legelőkön a kerti, réti csiperke (*Agaricus campestris*, *Psalliota campestris*) egyaránt előfordul. (*Horváth, 2002*)

A Hargita állatvilága meglehetősen nagyon gazdag. Vadászati érdekeltségű nemes vadak a barnamedve (*Ursus arctos*),

A Madarasi Hargita állatvilágát meghatározó fontosabb tényező a nagy kiterjedésű lucfenyvesek jelenléte. A lucfenyvesekben élő emlősállatok: a barnamedve (*Ursus arctos*), nagytestű ragadozó állat, melyből csak a szentegyházi kerülete 15000 hektár- os területen csaknem 200-at tartanak számon. A hargitai erdők másik címerállata a gímszarvas (*Cervus elaphusvar carpathicus*), agancsa a hegyi lakok, menedékházak büszkesége, valamint a ritka, rejtélyes hiúz (*Linx linx*), a farkas (*Canis lupus*), a vadmacska (*Felis silvestris*), a nyuszt (*Martes martes*), a mókus (*Sciurus vulgaris*), a róka (*Vulpes vulpes*), a vaddisznó (*Sus scropha*).

A madarak közül előfordul a siketfajd (*Tetrao uragallus*), a császármadár (*Tetrastes bonasia*), a macskabagoly (*Strix aluco aluco*), az uhu (*Bubo bubo*), az egerészölyv (*Buteo buteo*), fenyves cinege (*Parus ater*), keresztcsőrű (*Loxia curvirostra*), fenyőszajkó (*Nucifraga caryocatactes*), valamint a hegyi cinege (*Parus montanus*). (*Horváth, 2002*)

5.2 Épített örökség

Hasonlóan, mint természeti értékekben, Szentegyháza az épített örökségekkel is büszkélkedhet, melyek közül fontosnak tartom megemlíteni:

- **Turul Kereszt- Bástya Emlékoszlop a Madarasi-Hargitán**

Testvérvárosi kapcsolat születésének és az összetartozásnak 20. évfordulóját ünnepelte 2014 Pünkösöd vasárnapján Szarvas és Szentegyháza. Az elképzelés még tavaly ősszel született meg, hogy a székelyek szent hegyén ott kell állnia a Turul Kereszt- Bástya Emlékoszlopnak. A megvalósítás elsősorban annak a példás összefogásnak köszönhető, amelyet mind Szentegyháza, mind Szarvas város közössége és vezetősége egyaránt támogatott, így a célul kitűzött időben Pünkösöd vasárnapján turulmadarat szentelhettünk a Madarasi-Hargitán.

- **Parasztházak**

Hiába a nagy ütemű fejlődés, de azért a településen még mindig jelentős számban lehet találni régi fából és kőből épített házakat. Ezen parasztházak lakói főleg az idősebb generáció, akik még mai nap is őrzik a régimódi, hagyományos, paraszti házak berendezéseit, külalakját.

Ezen házak mindegyike tornáccal, eresszel rendelkezik, valamint minden évben a házak külső részét újratapogatják agyag és állati eredetű trágya keverékével, majd meszelővel lemeszelik. Ahogyan az ember belép a házba olyan mintha a múltba röpülne vissza, megfigyelhetőek a kézzel szőtt különböző használati tárgyak a padlón a rongyszőnyeg, a falon a kézzel gyönyörűen kihímezett falvédők. Nincs semmi modern dolog, itt látható, figyelhető meg az igazi paraszt élet.

- **Emlékművek, szobrok, temető**

A település falusi és városi részén is állítottak egy- egy *háborús emlékművet*, melyek a háborúban elveszett emberek neveit tartalmazza, mindkét emlékmű a Római- Katólikus Plébániatemplomok szomszédságában találhatóak meg.

Továbbá a városi részen 2013 - ban avatták fel az egykori „aranycsapatnak”, az 1958–1964 között a Magyar Autonóm Tartomány labdarúgó-bajnokságában a várost képviselő együttesnek állított emlékművét.

A Gábor Áron Iskolaközpont udvarán áll *Gábor Áron kőbe faragott mellszobra*, amelyet Bodó Levente faragott egy, a Hargitáról hozott kőtömbből 1992-ben. E mellszobor helyett 2005 októberében bronz mellszobrot állítottak, amely ugyancsak az előbb említett szobrászművész munkája.

Kossuth Lajos szobor

Temető

Különleges a temető – amiről elmondható: azon kevesek közé tartozik, ami még mindig őrzi a díszített pléhfedelű fakereszt emlékjel hagyományát. A település sírkertjét szemlélve az itt élő emberiség: hagyományait, őseit megbecsülő nép tükrét láthatjuk.

A Halottak- napi világításkor, főleg este fele, a több ezer gyertya, mécses lángját látván egy igazi lélekszorogató, elmondhatatlan és leírhatatlan élmény keríti hatalmába az embert. Ahhoz, hogy mindezt érezzük, személyesen kell megtapasztalni. A mai világba egyre kevésbé találni olyan helyeket, ahol még megőrizték ezen ősrégi fakereszteteket, valamint elkészítési hagyományait.

5.3 Tárgyi örökség

A szentgyházi Gábor Áron Líceumi iskolának mostanra már három múzeuma is van. Az *első a néprajzi gyűjtemény* létesítésének ötlete már harminc éve megfogalmazódott. Sófalvi Sándor nevelő már 1980 januárjában kezdte el a gyűjtőmunkát a bentlakó diákok bevonásával, akik Székelyföld különböző kistájairól (a két Homoród mente, Sóvidék, Erdővidék, Gyergyó és Alcsík) érkeztek ide. Öt éven keresztül több mint 650 tárgy gyűlt össze a céltudatos, komoly gyűjtőmunka eredményeként. A gyűjtemény tárgyairól Sófalvi Sándor egy naplót is vezetett, amelyben feljegyezték többek közt a tárgy nevét, származási helyét, készítésének idejét, valamint a gyűjtő nevét is. (UDVARHELYI HÍRADÓ XXI. ÉVFOLYAM 93.SZÁM)

A munkát majd, Godra János nevelő folytatta, hetven újabb tárggyal kiegészítve a gyűjteményt, amely a honismereti vetélkedőkön részt vevő diákok gyűjtőmunkájának köszönhetően a közelmúltban több mint száz tárggyal bővült. Ezekből a tárgyakból ma, egy erre a célra létesített épületben, tartalmas kiállítás látható. Az itt megtekinthető tárgyak, Sófalvi Sándor szavaival élve, egyértelműen bizonyítják, hogy kreatív, sokoldalú, találékony nép szülőttei vagyunk.

2005- ben jelentősen bővült a múzeumi gyűjtemény, adományokból, pályázati pénzekből és saját gyűjtésből sikerült megnyitni egy új részleget, amely a két Homoród mentén egykor virágzó kismesterségek (kovács, kerekesség és fakitermelés) tárgyi emlékeit őrzi. (UDVARHELYI HÍRADÓ XXI. ÉVFOLYAM 93.SZÁM)

A gyűjteményben egy vízi fűrés, egy posztóványoló és a ma romokban heverő vashámor makettje is megtalálható. A harmadik múzeum az iskolamúzeum, és egyedülálló a környéken. Ez az egykori bányatelepi I–IV. osztályos iskola osztálytermében és folyosóján van berendezve. Látható itt palatábla, régi iskolai bútorzat, nagyméretű fagolyós „számológép”, Lenin-szobor, a „Lövete Vaskőbánya-i 4 éves elemi iskola” tanulóinak beírási naplója az 1958–1960-as tanévről. A folyosót iskolai egyenruhák és pionírszászlók díszítik az 1980-as évekből. Az egykori bentlakás udvarán álló néprajzi múzeum épülete tájháznak is beillene. Van hagyományos eszközökkel felszerelt pincéje, konyhája és régi paraszti bútorzattal berendezett tisztaszobája, valamint a bal oldali részen egy kiállító terem.

A népi kismesterségek gyűjteménye az elkallódástól kívánja megmenteni a népi kézműipar néhány mesteremberének hagyatékából az egyébként a megsemmisülésnek kitett

eszközöket, mentve a népünk találékonyságát, kezűgyességét, tárgyi kultúráját őrző értékeket. (UDVARHELYI HÍRADÓ XXI. ÉVFOLYAM 93.SZÁM)

A Gyermekfilharmónia Alapítvány legfőbb célja a hagyományörzés, ennek érdekében nagyon sok helyi kincset érő portékát gyűjtöttek egybe a gyermekek, felnőttek. A festett bútorok, a rendezvények a régi falu szellemét idézik a Múzeum Szállóban, amely szellemi műhellyé nőtte ki magát. Egyre gyarapodó képtárukat a nyaranta megszervezett képzőművészeti alkotótáborok legsikeresebb darabjaiból állították össze.

Az ebédlőjük számtalan találkozó, összejövetel színhelyévé vált, egyben a fellendülő faluturizmus központja is. Értékmentési céllal régi falusi házat vásároltak és újítottak fel Szentegyházfaluban az együttes 25. éves évfordulójára. (<http://www.felvidek.ma/info-felvidek-ma/archiv/70-archivum-karpat-medence/30345-haaz-sandor-karmester-es-a-gyermekfilharmonia-alapitvany>)

A Gábor Áron Művelődési otthonba évente több alkalommal is nyílik kiállítás, mely a helyi életképeket hívatott népszerűsíteni, bemutatni mindazok számára, akiket érdekel a helyi, falusi élet, hogy miképp töltik mindennapjaikat a városka lakói. A képek jelentős része a mindennapi emberi munkákat, tevékenységeket, nehézségeket mutatja be.

5.4 Élő hagyományok

Szentegyházán nemcsak az idősebb, középkorú korosztály őrzi a helyi hagyományokat, hanem a fiatalabb korúak is bekapcsolódnak a hagyományörzésbe.

a) A Gyermekfilharmónia: elsődleges feladatának tekinti a nemzeti, főként a székely kultúra ápolását, a helyi zenei hagyományok őrzését és közvetítését.

b) Angyal Betlehem: Már az 1700-as évek elején is játszották a szentegyházi angyal-betlehemest. A játékról ugyanis ebből az időből származnak az első írásos emlékek, és a kisvárosban úgy tartják, annak szöveggönyve és dramaturgiája apáról fiúra szállt a hosszú évszázadok alatt. Már Erdély nagy ismerője, Orbán Balázs is kuriózumként számolt be a Hargita legmagasabban fekvő, szintiszta magyar városából származó angyal-betlehemesről. Manapság pedig a Nemzetközi Betlehemes Találkozó állandó fellépőinek számítanak a szentegyháziak, és a néprajzosok is ámulva tanulmányozzák az örökségünket. (<http://www.nyiregyhaza.hu/polgarisalon>)

c) A Szentegyházi Hagyományörző Huszáregyesület: a 24 tagú huszáralakulat 1996 óta működik, azzal a céllal, hogy a fiatalokban magyarságtudatot ébresszen, és honszeretetre nevelje őket. Akár-csak viseletük, eljátszott szerepeik is 1848-49-hez kötődnek.

Szentegyházán minden rangos rendezvényen jelen vannak, büszkén mondhatják el, hogy a huszáregyesület nélkül szinte nincs is helyi ünnepi rendezvény.

2006-ban készítették el huszárruháikat. A huszárruha a székely határőrezred korhűen rekonstruált felszerelése: fekete kemény szárú bőrcsizma, kék nadrág, mente és dolmány, fekete és sárga zsinórdíszítéssel és fekete csákó. A huszárok többsége saját lóval rendelkezik. Minden huszár karddal büszkélkedhet, melyet a sümegi várban ajándékoztak a magyar barátok.

4. Ábra: Huszárruha, Forrás:

<https://www.google.ro/search?q=szentegyh%C3%A1zi+husz%C3%A1rok&>

6. Vendéglátás/turizmus

Idegenforgalmi szempontból Szentegyháza igen nagy potenciállal rendelkezik. Kiváló kulturális, történelmi és természeti adottságai miatt a rendszerváltás utáni években az úgynevezett „Fili városka” turisztikai jelentősége megnőtt, főként a belföldi és a Magyarországról érkező turisták számára vált kedvelt ponttá.

- **A szentegyházi Nárciszmező**

Városunk csaknem európai népszerűségű büszkesége, a város déli részén található Nárciszrét néven emlegetett, mintegy öt hektár védett terület. Ez az ország egyik legnagyobb

nárciszmezője, egy négyzetméternyi területén akár 180-200 csillagos nárcisz (*Narcissus stellaris*) is előfordulhat.

A város nárciszmezején hagyományosan minden évben május utolsóelőtti vasárnapján megszervezik a Nárcisz-fesztivált, ekkor már nagyjából lejárt a csillagos nárcisz virágzása, így az ideutazó tömeg nem tehet benne kárt. (*Orbán, 1868*)

▪ **Múzeumszálló**

A Gyermekfilharmónia Alapítvány gondozásában áll a 35 férőhelyes ifjúsági szállás, a szentegyházaskfalvi Művelődési Ház (Népház) padlásterében. Nevét a folyóson elhelyezett néprajzi múzeumi gyűjteményéről kapta. A Szálló hét szobájának berendezése a hagyományos székelői bútorok és szőttek gyűjteménye.

▪ **Vashámor**

Szentegyháza rendelkezik két, nagyon rossz állapotban lévő muzeális értékű örökséggel. Az egyik az 1836-ban létesült vashámor, melyet a víz ereje működtetett. Jelenleg romokban áll. A másik a Silye féle ványoló, mely szintén lepusztult állapotban található.

- *A Szent Andrásnak* szentelt római katolikus templom, mely 1760-ból származik.
- *Világhírű Gyermek filharmónia*

A várostól 3,5 km-re a **Vargyas- völgyében** fekszik **Székelői- Szeltersz üdülőhely**, mely sóborvízes forrásairól nevezetes. (*Orbán, 1868; Népújtság, 1998*)

Környékünkön rengeteg látogatást érdemlő hely van, borvizek, fürdők, hegyek, völgyek, csalogatják a látogatókat. Ezek közül említésre méltó a Madarasi-Hargita, Nárciszmező Székelőszeltersz, Vargyas szoros, Hargitaliget, Királyfürdő, Hargitafürdő, Homorod- fürdő.

A turisták számára a legkedveltebb turisztikai útvonalak a Madarasi- Hargita, valamint a Nárciszmező és a Vargyas- szurdokvölgy.

A településen nagyon sok panzió, vendégház, kulcsos ház található, ahol szállásra, étkezésre van lehetőség a turisták számára. Nagyon kellemes kapcsolódási lehetőséget, megszervezett programokat kínálnak a panziós, vendégházak tulajdonosok.

1. Emőke Panzió
2. Hargita Panzió
3. Alexandra Panzió
4. Napsugár Panzió
5. Lobogó Panzió
6. Szépasszony Panzió és étterem

7. Szentegyháza Gyöngye Termálfürdő
8. Ágota Vendégház
9. Bartos Vendégház
10. Gyöngyvirág - Vendégház
11. Mihály Kulcsos ház
12. Panoráma Kulcsos ház

7. Összefoglalás, Következtetés

Mivel születésem óta Szentegyházán élek, a családommal együtt, éppen ezért nap, mint nap a település értékeivel, pozitív dolgaival találkozom. Minden nap gyönyörködhetek a település természet adta szépségeivel, valamint megtapasztalhatom az igazi falusi életet, ennek rejtelmeit, szépségét, avagy nehézségeit.

Látni kell, milyen a filisek viselete, meg kell tapasztalni a kultúra hajlékát. Látni kell, hogy mennyi helyi kincset érő portékát gyűjtöttek egybe a gyermekek a Múzeum Szállóban, hogyan őrzi a bútorfestő táborok nyomát a berendezés, milyen a tájház és még sorolhatnám a háztáji gazdálkodáson keresztül egészen a parasztházak berendezéséig.

E tanulmány pályázat elkészítése során én is számos érdekes, még eddig számomra is ismeretlen történetet, emléket, szépséget véltem felfedezni. A tanulmány ismerteti a városka pozitív dolgait, szépségét, festői tájait és nem utolsó sorban a helyi hagyományokat is.

Ezen tanulmány elkészítésével szeretném megmutatni (főleg a videók segítségével) mindazt, amihez a szavak kevesek, mert az ember kizárólag csak személyesen tudja megtapasztalni e település szépségét, érezni a Hargita illatát, a kissé mindig hűvösebb levegőt!!!!

8. Kiegészítő információk

Az alábbiakban néhány linkkel szeretném Szentegyházát még érdekesebben, lélekbehatóan bemutatni, megismertetni:

- Könyvbemutató és kopjafa a szentegyházi népi fafaragásnak:
<http://www.szekelyhon.ro/aktualis/udvarhelyszek/emlek-a-szentegyhazi-nepi-fafaragasnak>
- Az Irány Erdély! második adásában Szentegyházára utazunk! Közzététel: 2014. jún. 5.: <http://www.youtube.com/watch?v=pBPKMblldbk&feature=youtu.be>
- A Szentegyházafalvi Angyal betlehemes csoport felvétele:
<http://hargitatv.ro/2014/latogato-2014-01-24/>

- Világhírű Gyermek filharmónia: Csodálatos anyag a Filharmóniáról, Gyermekhangok Székelyföldről - magyarságról szóló video: <http://www.youtube.com/watch?v=mlu1m6s0TGk&feature=share>
- Termálfürdők: <http://www.youtube.com/watch?v=eWkFFSWYLXA>
- Szentegyházi hagyományörzés: <http://www.youtube.com/watch?v=VP9iOLAUjso>

9. Forrásanyag

Könyvészet:

1. Ábrám Zoltán a, 1998: Szentegyháza, Juventus Kiadó, Marosvásárhely
2. Ábrám Zoltán b, 1998: Szentegyháza, a helység múltja és jelene
3. Demeter Csanád, 2011: Művelődési folyóirat, A helység hámore, Kolozsvár
4. Horváth Alpár 2002: Erdély hegyei 18, Hargita hegység, Pallas akadémia könyvkiadó, Csíkszereda.
5. Hargita megye Nemzeti Statisztikai Hivatala
6. Népújság 1998 november 3.-i száma. Szentegyháza (<http://archive.is/I1AER> 2014.04.07)
7. Orbán Balázs, 1868: Székelyföld írásban és képben, Nyomatott Panda és Frohna könyvnyomdája

Internetes források:

1. http://www.benerus.eu/site_hun/szent_hu_bemutat.htm
2. <https://www.google.ro/search?q=szentegyh%C3%A1zi+husz%C3%A1rok&>
3. <https://www.google.ro/search?q=szentegyh%C3%A1zi+husz%C3%A1rok&>
4. <http://www.nyiregyhaza.hu/polgarisalon>
5. <http://www.felvidek.ma/info-felvidek-ma/archiv/70-archivum-karpat-medence/30345-haaz-sandor-karmester-es-a-gyermekfilharmonia-alapitvany>
6. Udvarhelyi Híradó XXI. Évfolyam 93.Szám